

ØF-notat nr. 02/2009

Floridas teorier som grunnlag for attraksjon og bolyst

– Gammel vin på nye flasker eller nøkkelen til regional utvikling?

av

Atle Hauge

Asgeir Skålholt

Østlandsforskning

Østlandsforskning er et forskningsinstitutt som ble etablert i 1984 med fylkeskommunene og høgstyrene/de regionale høgstyresentra i fylkene Oppland, Hedmark og Buskerud som stiftere i samarbeid med Kommunaldepartementet.

Østlandsforskning er lokalisert i høgstyremiljøet på Lillehammer og har i tillegg kontorer i Hamar. Instituttet driver anvendt, tverrfaglig og problemorientert forskning og utvikling.

Østlandsforskning er orientert mot en bred og sammensatt gruppe brukere. Den faglige virksomheten er konsentrert om to områder:

Næringsliv og regional utvikling
Velferd, organisasjon og kommunikasjon

Østlandsforskning sine viktigste oppdragsgivere er departement, fylkeskommuner, kommuner, statlige etater, råd og utvalg, Norges forskningsråd, næringslivet og bransjeorganisasjoner.

Østlandsforskning har samarbeidsavtaler med Høgskolen i Lillehammer, Høgskolen i Hedmark og Norsk institutt for naturforskning. Denne kunnskapsressursen utnyttes til beste for alle parter.

ØF-notat nr. 02/2009

Floridas teorier som grunnlag for attraksjon og bolyst

– Gammel vin på nye flasker eller nøkkelen til regional utvikling?

av

Atle Hauge

Asgeir Skålholt

østlandsforskning

Tittel: Floridas teorier som grunnlag for attraksjon og bolyst – Gammel vin på nye flasker eller nøkkelen til regional utvikling?

Forfatter: Atle Hauge og Asgeir Skålholt

ØF-notat nr.: 02/2009

ISSN nr.: 0808-4653

Prosjektnummer: 10332

Prosjektnavn: Florida på norsk

Oppdragsgiver: Distriktssenteret

Prosjektleder: Atle Hauge

Referat: Dette notatet er en rask innføring i Richard Floridas teorier rundt regional utvikling, og en kort diskusjon rundt hvorvidt disse teoriene er anvendbare i Norge. Notatet ser på hvordan Florida har vektlagt human kapital i sin analyse, og hvordan dette kan være anvendelig i Norge, men notatet peker også på at hans analyser er basert på til dels svært store regioner i Nord-Amerika, med en helt annen befolkningsdynamikk enn vi har i Norge. Notatet ser på en del mulige operasjonaliseringer av Floridas begreper i Norge.

Emneord: Florida, regional utvikling, bolyst, distriktssentrene

Dato: 3 mars, 2009

Antall sider: 23

Pris: 60,-

Utgiver: Østlandsforskning
Postboks 223
2601 Lillehammer

Telefon 61 26 57 00
Telefax 61 25 41 65
e-mail: post@ostforsk.no
<http://www.ostforsk.no>

Dette eksemplar er fremstilt etter KOPINOR, Stenergate 1 0050 Oslo 1. Ytterligere eksemplarfremstilling uten avtale og strid med åndsverkloven er straffbart og kan medføre erstatningsansvar.

Forord

Dette notatet er en lett omskrevet versjon av et drøftingsnotat presentert i et seminar arrangert av Distriktssentrene, Stjørdal 10. februar 2009. Hovedmålene med dette seminaret var å drøfte ulike tilnærminger og metoder for å forstå distriktsutvikling, samt å få innspill til konkrete problemstillinger og alternative tilnærminger for å finne ”vellykket og mindre vellykket distriktsutvikling”. Dette notatet forsøker først og fremst å svare på den første problemstillingen. Richard Florida sine teorier har fått et visst gjennomslag hos norske policymakere de siste årene. Dette er et forsøk på å diskutere nytten av Florida på norske forhold, samt å se på mulige operasjonaliseringer av Floridas begreper.

Vi vil takke Distriktssentrene, ved Lillian Hatling, for å arrangere seminaret og for å bistå med finansieringen av dette notatet.

Lillehammer, april 2009

Svein Erik Hagen
forskningsleder

Atle Hauge
prosjektleder

Innhold

1	Introduksjon	7
2	Bakgrunn	8
3	Nærmere om Floridas teorier.....	10
3.1	The Creative Class	11
3.2	Stedskvaliteter	13
3.3	Kritikk av Florida - test av hans teorier.....	14
4	Ulike bo- og flyttemotiver i ulike livsfaser og med ulike livsstiler?	17
4.1	"The Mating Market"	17
4.2	Gift med og uten barn.....	18
5	Hva gjør Østlandsforskning allerede?.....	20
6	Konklusjon / utfordringer i Florida-perspektivet	21
	Referanser	22

1 Introduksjon

Hvorfor er det slik at steder som scorer høyt på målinger av målbare steds-kvaliteter fortsatt har størst fraflytting? Hvorfor taper steder med full barnehagedekning, vann i svømmebassengene, billige boliger og bra helsetilbud, mot steder der det er trangt om plassen, nedslitte skolebygg og relativt mange kriminelle? Folk, varer og ikke minst informasjon kan flyttes raskt og billig. Man skulle kanskje tro at dette gjorde at det ble mindre forskjeller mellom steder. Hvis du kan drive forretning fra hvor det måtte være, hvorfor ikke velge et sted der du får mye for pengene?

Likevel velger flere og flere å bo og jobbe tett i tett, og forskjellene mellom steder blir stadig større. Richard Florida mener å ha funnet svaret til hvorfor noen steder og byer gjør det bedre enn andre: de har en overrepresentasjon av kreative, talentfulle og ikke minst åpne mennesker – den kreative klasse. Dette er høyt utdannede personer, som er åpne for nye ideer og trives med mange tilbud og mangfold rundt seg. Drevet av en nysgjerrighet til å prøve nye løsninger, kombinert med utdanning som gjør at de kan sette dette ut i livet, skaper de innovative og konkurransekraftige produkter og tjenester. Tradisjonelt har politikk for regional utvikling i stor grad basert seg på næringsutvikling. Tankegangen har vært at om man skaper et gunstig miljø for bedrifter (business climate) vil folk flytte etter jobbene. Richard Florida og hans teorier om den ”kreative klassen” snur dette på hodet. I følge Florida han er det human-kapitalen man finner hos disse menneskene som i dag er den viktigste driveren i økonomien. Den ”kreative klassen” ser seg i første omgang etter spennende steder å leve (”people’s climate”), og dernest etter interessante jobber. Logikken er altså at jobber følger folk og ikke omvendt og at human kapital er den viktigste formen for kapital.

Grunnen til at den kreative klassen er nøkkelen til økonomisk vekst er at de blant annet er intellektuelt åpne og dermed står bak de fleste innovasjoner. Steder der den kreative klassen er overrepresentert er således vinnere i dagens globale økonomi. I følge Florida finner man derfor den største økonomiske veksten på steder preget av toleranse, mangfold og kreativitet. Litt forenklet kan man si at de beste stedene tiltrekker seg de beste folka og dette gir den beste økonomien.

I dette notat vil vi gå nærmere inn på Floridas teorier om regional utvikling, hva disse består av og hva mulighetene og utfordringene er med et slikt perspektiv.

2 Bakgrunn

Tradisjonelt har regional- og distriktpolitikken i stor grad dreid seg om næringspolitikk og mye av næringspolitikken har dreid seg om å skape attraktivitet for eksisterende og nye foretak/bedrifter. Gjennom de siste tiåra har det imidlertid skjedd grunnleggende endringer i viktige regionaløkonomiske sammenhenger.

- Vi har hatt en langvarig overgang fra primærnæringer og industri til tjenestesektoren som i Norge i dag sysselsetter hele 84 prosent. Den langt på vei største delen av dette er personrettede tjenester som vi yter hverandre der vi bor. Disse arbeidsplassene flytter altså i stor grad etter folk. Vi snakker selvfølgelig ikke bare om frisøren på hjørnet men om et bredt spekter av arbeidsplasser innenfor skole, helse, omsorg, varehandel, bygg og anlegg, kultur/fritid, restauranter osv.
- Humankapitalen har i mange voksende næringer overtatt som viktigste innsatsfaktor. Når vi i tillegg vet at det fremover forventes mangel av arbeidskraft generelt (eldrebølgen) og kompetent arbeidskraft spesielt, vil rekrutteringsmulighetene bli den viktigste lokaliseringsfaktor fremover (som nærhet til naturressurser var før). Bedriftene må altså i økende grad flytte dit de får tak i arbeidskraft.

Disse forholdene medfører at bosetting kan være minst like viktig for å få til næringsutvikling i en region som næringsutvikling er for å få til bosetting. I hvert fall vil ikke tradisjonell næringspolitikk lenger kunne virke alene uten sammen med tiltak for å gjøre det attraktivt å bo: "bolyst". Florida (2005) mener at vi bør endre strategi i regional utvikling fra fokus på "business climate" til "peoples climate".

De fleste undersøkelser av regioners attraksjonskraft har dreid seg om næringslivsklima, dvs. hvordan det er å drive og etablere næringsvirksomhet i en kommune/region. De seinere år virker det imidlertid som om både næringsorganisasjoner og myndigheter har fått økt forståelse av regioners behov for å gjøre seg attraktive som bosted. En illustrasjon på dette er at Næringslivets Hovedorganisasjon i Norge (NHO) nå har mer fokus på det de kaller sitt attraksjonsbarometer, som søker å måle attraktivitet i forhold til tilflytting, enn sitt tidligere Norgesmesterskap i næringslivs, som forsøkte å måle attraktivitet for næringsdrift.

Siden forståelsen av bosettingsattraktivitet først har fått skikkelig gjennomslag de seinere åra er det begrenset forskning og kunnskap om hvilke faktorer som skaper gode og attraktive bosteder. SSB har forsøkt gjennom sin levekårsindeks og i sommer hadde Dagens Næringsliv i Norge en kåring av "Best og bo i kommune". Paradokset er imidlertid at denne attraktiviteten ikke kan

avleses gjennom fløytestrømmene. Det kan snarere synes som folk flytter fra de gode til de dårlige kommunene å bo i. Dette betyr neppe at folk er dumme. Derimot viser det at indikatorene ikke fanger opp folks oppfatning av hva som gjør en kommune/region så attraktiv at det har betydning for bosettingsbeslutningen. Det er derfor behov for studier av bolyst og stedskvaliteter som går utover de tradisjonelle levekårsindikatorene.

3 Nærmere om Floridas teorier

Basisen for Floridas teorier er at vi i den vestlige verden ikke kan konkurrere på lønninger og at vi derfor må konkurrere på innovasjoner og kunnskap. I tillegg krever det å konkurrere med kunnskap en arbeidstyrke med høyt kompetansenivå, som i tillegg kan tenke kreativt og analytisk. Han forsker først og fremst på området regional økonomisk utvikling, men har sin akademiske bakgrunn i byplanlegging. Det han utvilsomt er mest kjent for er sine teorier om kreativitet og økonomisk vekst.

Han mener at vi gjennomlever et av de største økonomiske skiftene noensinne, og at det til og med er mer omfattende enn den industrielle revolusjonen.¹ For første gangen i historien handler økonomisk vekst om å utvikle kreativiteten og andre human-kapital faktorer. I denne nye tiden drives regional utvikling av kreative menneskers lokaliseringvalg, og steder som er preget av mangfold og åpenhet som blir vinnerne. Disse teoriene har han blant annet utviklet og utarbeidet gjennom tre bøker. I den første, ”The Rise of the Creative Class” (Florida 2002) legger han det teoretiske og empiriske grunnlaget for sine teorier. Florida har blitt beskyldt for å være en akademisk lettveker, som i hovedsak bygger sine teorier på anekdoter. Det er imidlertid et meget grundig og omfattende datamateriale som ligger til grunn for hans konklusjoner. I hans neste bok ”The Flight of the Creative Class” (2005) går han til rette med noen av sine kritikere fra den første boken, samt at han vurderer hvordan ulike regioner ligger an i konkurransen om den kreative klassen. Dette er en kamp USA tidligere vært best på i verden. De har tiltrukket seg smarte og nyskapende mennesker og gitt dem muligheten til å starte og drive forretning. Det er imidlertid tegn som tyder på at USA er i ferd med å tape den globale knivinga om talenter. På grunn av strengere immigrasjonsregler etter 9/11, velger flere andre steder for utdanning og karriere. Landene i Skandinavia ligger imidlertid godt an på grunn av sin tolerante lovgiving og et inkluderende arbeidsliv. I den tredje boka ”Who’s your City” (Florida 2008) tar Florida opp det faktum forskjellene mellom steder blir stadig større. Verdensøkonomien får stadig høyere topper og dypere daler. Penger og kapital har en tendens til å trekke mot steder der fortjenesten er høyest og folk flytter dit de har de største mulighetene. Ny teknologi gjør oss kanskje mer mobile, men samtidig gjør det at vi har en tendens mot å samle oss på steder som putrer av kreativitet, spenning og mangfold. Florida mener at hvor du velger å bo sannsynligvis er den viktigste beslutningen vi tar – viktigere enn hvem vi velger å leve med, hva vi velger å utdanne oss til eller hva vi velger å jobbe med. Dessuten viser han hvordan dette henger sammen; flytter du til et sted du liker har du større sjanse for å treffe noen du synes er spennende å jobbe med

¹ Dette angivelige skiftet har vært forsøkt teoretisert av mange sentrale teoretikere fra slutten av det forrige århundre, for eksempel Castells (2000), Harvey (1989) og Porter (1990)

noe du synes er gøy. Han underbygger argumentene sine med fakta og figurer som viser den store betydningen bostedet har for livsstil, romantiske forhold og generelt velvære.

3.1 The Creative Class

Kjernen hos Floridas teorier dreier seg mye om hva han kaller den kreative klassen. En vanlig misoppfatning er at dette består av artister, kunstnere og andre i kulturnæringene. I virkeligheten kan den kreative klassen oppsummeres med akronymet TAPE:

T = Technology and R&D Innovation

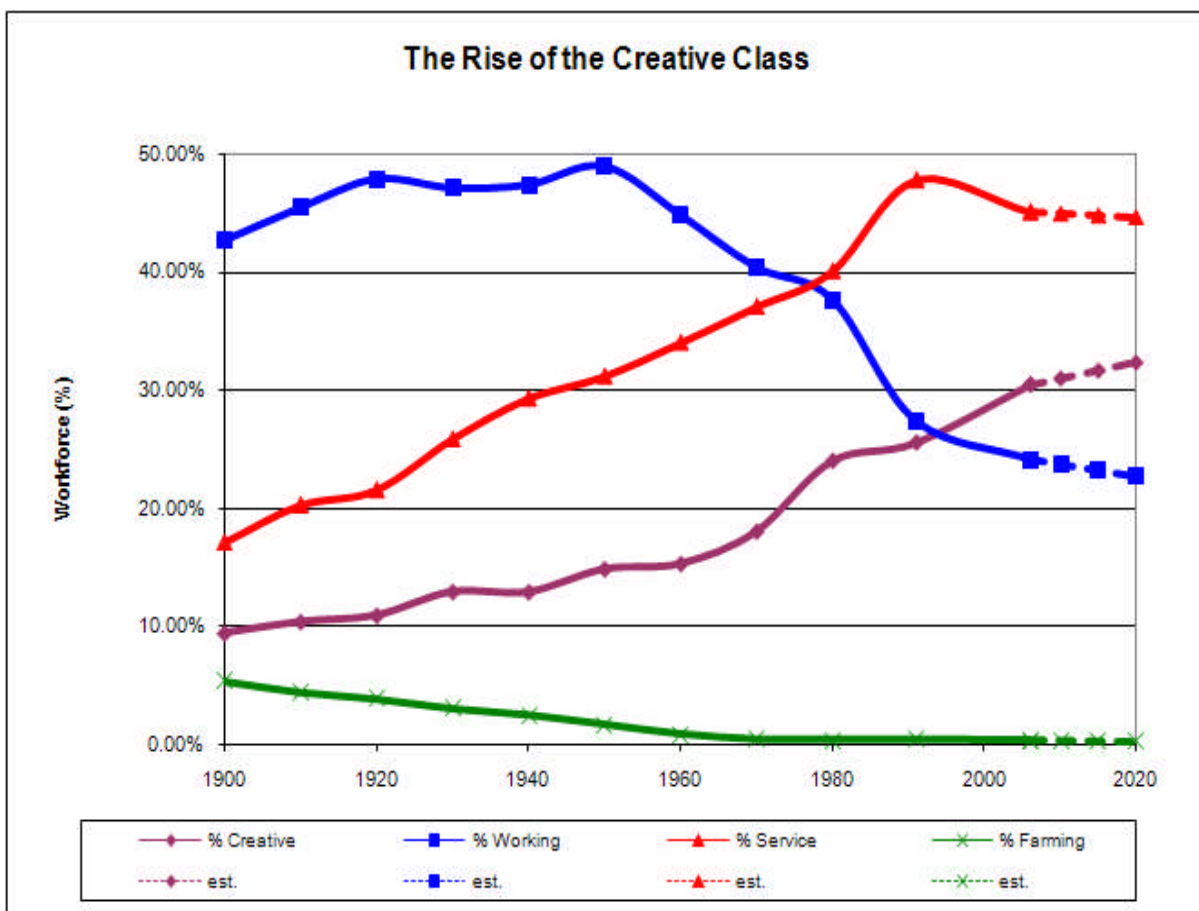
A = Arts and Culture

P = Professional and Managerial

E = Educating and Training

Kort sagt er alle som får betalt for å tenke en del av den kreative klassen. De blir definert ut ulike parametere:

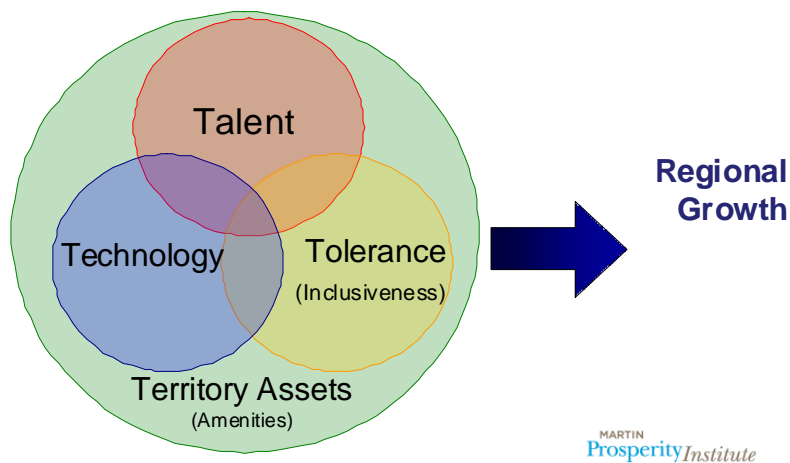
- Hva du gjør:
 - *“...economic function is to create new ideas, new technology and/or new creative content” (Florida 2002: 8)*
- Hvordan du gjør det:
 - *“...share a common creative ethos that values creativity, individuality, difference and merit” (Florida 2002: 8)*
- Hvem du gjør det med:
 - *“...they reinforce each other through cross-fertilisation and mutual stimulation” (Florida 2002: 33)*

Figur 1
Kilde: Florida 2002

For å få til en balansert regional utvikling, holder det derimot ikke med å tiltrekke seg ”nok” personer fra den kreative klassen. For å få disse til og trives og utvikles trenger man en balansert miks av de fire T-ene: Teknologi, talent, toleranse og territorielle (stedsspesifikke) kvaliteter. Teknologi handler om næringslivsstrukturen og at denne har et innslag av kunnskapsintensivitet. Talent måler man ut fra dels utdanning. Det er imidlertid ikke alltid at utdanningsnivået gjenspeiler hva man arbeider med, og det er derfor viktig å se på hva folk faktisk gjør. Med toleranse mener man i stor grad hvor velkommen man føler deg som nykommer (eller tilbakeflytter) på et sted. Territorielle kvaliteter er det som er spesifikt for stedet, og som ikke er lett for andre å kopiere. De fire T-ene har en gjensidig positiv innflytelse på hverandre, og alle fire må være til stede for å sikre en dynamisk utvikling. Det holder altså ikke med toleranse alene, det må mikses med smarte folk som jobber i kunnskapsintensive næringer.

The “4Ts”

Figur 2

Kilde: Stolarick 2008 (foredrag holdt på Hamar 4.11.08)

Den Nordiske velferdstaten, med færre store byregioner, en annen næringstruktur, og en mindre mobil befolkning skiller seg fra den nordamerikanske setting Florida der utviklet sine teorier. Hvis man ikke tar disse stedsspesifikke forskjellene på alvor, og ukritisk forsøker å implementere Floridas teoretiske rammeverk og politiske løsninger, kan man fort havne i problemer.

I følge den siste boken til Florida (2008) kan man snakke om steders personlighet. I følge en retning innen sosialpsykologi snakker man om fem grunnleggende personligheter, åpenhet, pliktoppfyllenhet, utadvendthet, trivelighet (agreeableness) og hvor nevrotisk man er. Mennesker er i større eller mindre grad dominert av disse personlighetstypene. På bakgrunn av omfattende kartlegging av hvordan mennesker med disse personlighetstypene fordeler seg regionalt, mener Florida at steder eller byer også har disse fem personlighets arketyper. New York for eksempel scorer høyt på neurotiskhet, mens vestkysten av USA er preget av åpenhet. Det ikke vanskelig å tenke norske byer i denne sammenhengen, at steder er preget av folk med relativt likt lynne. Likevel, dette er en av de aspektene ved Floridas teori som har møtt mest motstand, også i Norge.²

3.2 Stedskvaliteter

My conclusion was that rather than being driven exclusively by companies, economic growth was occurring in places that were tolerant, diverse and open to creativity – because these were places where creative people of all types wanted to live.

²Ottar Brox finner tilnærmingen så ”håpløs” at han ikke en gang vil argumentere mot den: <http://www.dagbladet.no/kultur/2008/09/25/548037.html> lest 29.1.2008

Som dette sitatet (hentet fra introduksjonen til “The Rise of the Creative Class”) viser, mener Florida at det er visse stedskvaliteter som tiltrekker den kreative klassen. Et fellestrekk er mangfold – både av mennesker og tilbud. I tillegg er disse stedene preget av en åpen atmosfære. Sett i lys av den norske debatten er dette spennende. Begrepet toleranse, eller inkludering som er et like dekkende begrep, spiller på det faktum at folk må føle seg velkommen et sted for å ønske å flytte dit (eller bli værende). Paradoksalt nok blir det da slik at høy sosial kapital kan virke negativt inn på inkluderingen. Dette ligner mistenkelig på ”bygdedyr”-begrepet, teoretisert av en rekke norske forskere (Hompland kanskje mest kjent). Ut ifra en slik forståelse blir den høye sosiale kapitalen på bygda en grunn for å ikke bo der – en konklusjon også fronta i Norge. Sted er viktig for vår identitet, og stedet vi bor er en del av den vi er. Hvis bostedet ditt ikke samsvarer med ditt eget selvbylde, vil det derfor være mer naturlig å flytte. Likens, kan det at et sted har en identitet som du synes passer med den du vil være, virke som en trekkfaktor for flytting. Flere forskere har lagt vekt på at dette er veldig viktig for hvor du bosetter deg, det er også viktig for om du trives på et sted.³

Hvordan måler man noe så subjektivt som stedskvaliteter? I analysen som ligger bak Floridas (2008) seneste bok er det gjennomgått en rekke rangeringer og analyser av hvilke steder som er attraktive. Det viser seg at enkelte steder blir rangert høy uansett hva man måler – om det er de mest miljøvennlige eller de mest barnevennlige, eller alt i mellom. Dette er ikke steder som tilbyr en løsning som passer alle. I stedet er det en mosaikk av tilbud som utgjør disse stedenes attraksjon – de har noe for en hver smak og det er variasjonen i tilbudet som er stedets styrke.

3.3 Kritikk av Florida - test av hans teorier

Florida har til dels møtt massiv kritikk både fra politisk og akademisk hold. Politisk har han fått kritikk fra både politisk høyre- og venstre-side. Fra venstresida er Florida blitt satt i samme bås som de som hevder at markedet er det beste (og eneste) instrumentet vi har til å fremme innovasjon og økonomisk vekst, og at de som ikke får spennende og godt betalte jobber (les: den kreative klassen) egentlig kan skyldes seg sjøl. Dette er kritikk Florida har tatt innover seg, og forsøker å imøtegå det han har skrevet i det senere. Der argumenter han ut fra et økonomisk ståsted at det ikke er smart at det blir for store forskjeller på folk. Det er to årsaker til dette. Florida mener at det er i byene man finner motoren til økonomiske vekst, hvis det blir så dyrt at de som leverer tjenester ikke har råd til å leve der, vil dette undergrave byene som økonomisk drivkraft. For det andre mener han at økte forskjeller mellom folk undergraver motivasjonen for å gjøre en god jobb. I mange sammenhenger trekker han fra den nordiske velferdsmodellen som et ideal. Med relativt små lønnsforskjeller, stor medbestemmelsesrett og muligheter for å påvirke sin egen arbeidssituasjon, er det lettere å utløse det Florida mener er nøkkelen til vekst – arbeidstakernes kreative potensial. Fra høyresida er han blitt kritisert for å ville ha for aktive nasjonale og regionale myndigheter. I tillegg er han blitt beskyldt for å undergrave tradisjonelle (amerikanske) familieverdier med sitt fokus på alternative livsstiler og mangfold. Og her er det

³ (Hauge 2007; Thuen 2003)

viktig å huske på at Florida selv påstår ikke at hans beskrivelse av virkeligheten ikke er slik den "bør" være. Hans påstand er at han bare har analysert virkeligheten, og har presenterer den. At noen da synes at slik bør det ikke være, kan også han være enig i.

Akademisk har han også fått kritikk fra ulike hold. Han er blitt beskyldt for uklar begrepsbruk av Markussen (2005). Hun mener at den kreative klasse en så altomfattende at det er vanskelig å bruke dette analytisk. Glaeser (2003) og Malanga (2004) mener at metodene og slutningene Florida trekker fra sine empiriske funn er problematiske. Glaeser har funnet andre variabler som samvarier med Floridas, og at den kreative klassen i bunn og grunn er det sammen som human-kapital (dvs befolkningens utdanningsnivå) Malaga på sin side er mer grunnleggende kritisk til de stedene og regionene Florida trekker fram som suksesshistorier. Han mener at det er andre steder som har gjort det bedre og at Florida overser disse. Florida har også møtt kritikk for å være en moteteoretiker med mer form enn innhold, og som går neo-liberalistenes ærend (Peck 2005).

Det mest interessante i denne sammenheng er om og eventuelt hvordan vi kan ha nytte av Floridas arbeid i Norge, og hvor mye av teorier om den kreative klassen som kan sies å være gyldig her? I et nylig avsluttet prosjekt i regi av Lunds Universitet har man sett nærmere på teoriene om den kreative klassen, og hvordan dette passer i en nordisk kontekst. Det er gjort både kvalitative og kvantitative studier, og man har sammenlignet Norge, Sverige, Danmark og Finland (se blant annet Hansen 2007). Mer spesifikt gjorde Isaksen (2005) bruk av Florida i en tilnærming til norsk regional utvikling. Med sine operasjonaliseringer av begrepene, fant han Floridas tilnærming relativt lite anvendelige for norske forhold.

Kvalitative og kvantitative undersøkelser kan utfylle hverandre og gi et mer helhetlig bilde av hvordan Floridas teorier bør brukes i en nordisk kontekst. I den kvantitative delen av studiene til Lunds universitet har man funnet at det er positiv korrelasjon mellom enkelte stedskvaliteter og høy andel av den kreative klassen i de nordiske by-regioner. Det er også en positiv sammenheng mellom høy andel av den kreative klassen og hvordan man scorer på hvor innovativt og kunnskapsintensivt det lokale næringslivet er (dette kan sies å være en tautologisk påstand, all den tid den kreative klassen i stor grad er de med høy utdanning). Dette er imidlertid kun signifikant for de største byregionene. Dette gjør at den hellige treenigheten mellom teknologi talent og toleranse kanskje har ulik gjensidig påvirkning i ulik geografisk kontekst, og at det er andre faktorer som også bør implementeres. Det konkluderes med at de kvantitative undersøkelsene styrker teoriene om den kreative klassen, men med visse modifikasjoner.

Dette utdypes i den kvalitative undersøkelsen. I denne delen har man intervjuet nøkkelinformanter for å kunne dykke litt dypere ned i materien. En av de viktigste slutningene som trekkes er at man ved kun å fokusere på "peoples climate" som kilde til regionale konkurransefordeler kan støte på problemer. Dette på grunn av tre faktorer. Den første er at selv om "peoples climate" er viktig for den kreative klassen, er det fortsatt underordnet et attraktivt jobbmarked (slik sett ligner dette på det som man til stadighet har kommet fram til i norske flyttemotivundersøkelser (Skålholt og Batt-Rawden 2008). I Norden har vi en ulik regional fordeling av interessante jobber. Spesielt for høyt kvalifiserte arbeidstakere er jobbene konsentrert til regionale sentre.

For det andre gjør velferdsstaten at en del viktige faktorer viktig for et godt "peoples climate" er mer jevnt fordelt utover landet. For det tredje er det ingen felles enighet om hva som utgjør et godt "peoples climate" – folk er ulike, og legger vekt på ulike kvaliteter for hva som er et godt sted for dem. Dette gjør at "peoples climate" blir oppfattet ulikt på ulike steder. Hovedstadsregionene scorer høyest på Floridas opprinnelige indikatorer som mangfold, toleranse, kulturelle tilbud og et levende gatebilde. Disse regionene sliter imidlertid med høye boligpriser, negative fortetnings problemer og en atmosfære som kan gjøre at folk føler seg fremmedgjorte. Dette gjelder spesielt barnefamilier som kan bli presset ut av sentrum eller helt ut av byen. Det kan virke som byens "peoples climate" i hovedsak tiltaler unge mennesker i kreative yrker, i hovedsak uten barn. Videre er muligheter for utdanning og et robust og variert jobbmarked viktig for disse menneskene. Litt mer perifere steder og regioner kan ikke konkurrere på mangfold og kulturtilbud, men sosiale relasjoner og lokal identitet kan tiltrekke den kreative klassen dit. De regionale sentra som kan tilby mer robuste jobbmarked sammen med utdanningstilbud og et bredere kulturtilbud sees på som interessante for en viss gruppe av den kreative klassen. En fordel de regionale sentra kan ha er at de tilbyr storby og små landsbyfordeler – stedsspesifikke kvaliteter som kan gjøre at de skiller seg fra hovedstadsregionene.

Det ser derfor ut til at Floridas teorier om at den kreative klassen søker seg mot steder med visse kvaliteter, men preferansene og hva som oppfattes som bra steder er noe annerledes i Norden enn hva man finner i Nord-Amerika.

4 Ulike bo- og flyttemotiver i ulike livsfaser og med ulike livsstiler?

Flytting er livsfase-avhengig. Vi flytter hyppigere og for ulike grunner i alt ettersom hvor vi er i livet. Dette er sentralt om man vil basere en regional utvikling på tilflytting og bosetting; hva som får en tjueråring til å bosette seg på et sted er neppe det samme som en trettiåring.

For de fleste av oss er den første store flyttingen når vi begynner høyere utdanning, og unge mennesker er da også de absolutt mest mobile. Sannsynligheten for at noen vil flytte er på sitt absolutt høyeste i midten av tjueråra for så å falle raskt til rundt 45 og fortsetter falle til pensjonsalderen og til man blir eldre. Det er tre ganger så sannsynlig at en 25 åring flytter enn en 45 åring (Florida 2008). Høyt utdannede flytter mer enn de med færre år på skolen. For unge folk betyr dette at de bør tenkte seg nøye om før de velger sted å flytte til – sjansen for at de blir værende der blir større jo eldre de blir. For steder – byer og regioner – har dette også implikasjoner. Det nytter ikke å regne med at unge folk kommer til å flytte tilbake igjen bare de har noen år, bare de har fått tatt sin utdanning og hatt det litt moro i storbyen. Statistikken viser at dette synet i neste fall bør modereres. Steder som mister i unge folk vil aldri kunne ta igjen dette. Vinnerne er de som skaffer seg en tidlig fordel med å tiltrekke seg folk i midten av tjueråra. Disse stedene skaffer seg en konkurransefordel; de som taper vil finne det vanskeligere og vanskeligere å ta igjen dette forspranget.

4.1 "The Mating Market"

Det er stadig flere som utsetter det å stifte familie, få barn og eventuelt gifte seg. Dette gir en større fleksibilitet i valget av stedet å bo. I USA har det å rate og vurdere de beste stedene for single å bo blitt populært. En slik rating som har fått mye oppmerksomhet er Forbes Magazines' indeks for beste by å bo i for single.⁴ De bruker ulike indikatorer: kultur, natteliv, graden av single, vekst i jobbmarkedet, levekostnader og en litt udefinerbar rest størrelse, den såkalte "it-factor". Når de ble spurt var det 23 prosent av de single som ranket hvor mange andre single som den viktigste faktoren. Rett bak dette var karrieremuligheter. Mye lenger ned på lista var både nattelivet og levekostnadene. Man skal derfor ikke undervurdere hvor viktig det er for mennesker å finne potensielle livspartnere på stedet de velger å flytte til. Florida (2008) kaller

⁴ Best cities for singles index: http://www.forbes.com/2008/09/04/best-cities-singles-forbeslife-singles08-cx_ee_0904singles_land.html lest 29.1.2008

dette "the mating market". Enkelte steder har flere single, flere tilbud og flere aktiviteter som bringer single mennesker sammen. Sagt på en annen måte, steder å finne seg en partner har klynge-effekter som alle andre steder.

Familiestrukturen er også i forandring. Den typiske kjernefamilien blir mindre typisk, i stedet venter folk lenger med å gifte seg, bryter opp og tar med seg barn inn i nye forhold, forhold mellom mennesker med samme kjønn er formalisert gjennom lovgiving. Det er med andre ord stadig flere måter å organisere familielivet og det er også flere grunner enn tidligere å stifte familie. Tidligere var reproduksjon den viktigste grunnen for hvorfor folk organiserte livene sine i familierelasjoner. Fortsatt er dette utvilsomt viktig, men det er også mulig å fa barn uten å forlate seg på kjernefamilien. I stedet finner man at venner og ulike konstallasjoner av venner overtar mye av det familie stod for.

4.2 Gift med og uten barn

Den neste store flyttebølgen skjer ikke når vi gifter oss, men når vi får barn og spesielt når barna blir litt større. Mange forsetter å bo i byen til barna blir rundt skolepliktig alder, men da er det mange som velger å flytte. Da er det mange som velger bort byens levende kulturliv mot større plass, bra restauranter mot bra skoler og så videre.

Mange antar seg at pensjonisttilværelsen er den neste store flyttefasen, men det viser seg at like mange flytter når barna forlater hjemmet. Det er i perioden mellom 45 og 65 mange blir såkalte "empty nesters". I Floridas funn viser det seg at det er flere som i denne perioden søker seg tilbake til tilbud som var viktig tidligere i livet, som for eksempel kultur og utelivstilbud. I tillegg er det en del som flytter når de blir pensjonister og ikke minst når helsen begynner å skranke.

Det er imidlertid ikke bare livsfasene som kan være med å bestemme bo- og flytte preferanser. Ulike livsstiler kan også være viktig i så måte. Blant annet har John Fredrik Rye (2006) i en studie av rurale ungdommers bostedspreferanser vist at beslutningen om å reise fra bygda kan forstås som et livsstilsvalg (akkurat som valget om å flytte tilbake). Han peker på at tidligere studier har vist at de som flytter fra bygda i høyere grad skaffer seg høyere utdanning og inntekt enn de som blir igjen. Slik kan du forstå valget med å flytte som en del av en klassereise, og som en metode for å oppnå høyere sosioøkonomisk status.

Går det an å kategorisere og systematisere disse ulike livsstilsvalgene? I en studie av flytting til Valdres bruker Grimsrud (2006) en modell med tre idealtyper av distriktskvinner: Moderna, Konserva og Alterna (Fredriksen 2001). Disse typene har ulike motiver for å flytte og bo. Man kan si at dette er ulike livsstiler. Selv om denne analysen har et eksplisitt fokus mot kvinner, er det sannsynlig at dette er relevant for menn også. **Moderna** legger vekt på god utdanning og at hun skal gjøre karriere i yrkeslivet. Hun legger vekt på det som lønner seg i sitt *eget* livsprosjekt med hensyn til utdanning, arbeid, familie og bosted – og i forhold til de tilpasningsmulighetene

som generelt finnes. Hun er bevisst sine regionale røtter, men avgjørende for valg av bosted er hvilke muligheter bostedet gir for realisering av hennes karrierevisjoner. Men bostedet skal tilfredsstillere flere behov, både et *mangfold av attraktive jobber og fritidstilbud, og hvor det er gode sjanser for å finne passende partner*. **Konserva** er på den annen side mer tradisjonspreget enn Moderna. Utdanningsvalget hennes springer ut av en ubevisst tilpasning til tradisjonelle kvinneroller. For Konserva er familietilpasning, og særlig tilpasning til samboer/ektefelles bostedspreferanser avgjørende for valg av bosted. Egen jobb ikke er utslagsgivende for hvor hun vil bo, men et trygt oppvekstmiljø for barna, men at mannens jobb vil være viktig for bostedsvalg. Hun er bevisst sine røtter, men tilpasser seg andre. Hun flytter sjelden for å oppnå noe for seg selv – det er familien som helhet som teller. Den tredje idealtypen **Alternativa** er vanskeligst å beskrive. Hun er på leting etter alternative livsprosjekt til det som Moderna og Konserva forvalter. Hun former utdannings og yrkesvalg mer etter egne (faglige) interesser enn ut fra karrierehensyn. Bostedsvalget avhenger av at det fins ”armslag” for nyskaping i ved forstand. Sannsynligvis vet hun mer hva hun ikke vil enn hva hun vil. Hun trenger ikke være alternativ av ideologisk art – bare ved det hun gjør – litt mot strømmen. Hun bruker lang tid på å etablere seg, fordi hun stadig er på leting.

Dette er som sagt idealtyper og det finnes variasjoner og undergrupper. Like fullt kan dette fungere som en kategorisering av hvordan ulike livsstil kan påvirke bo- og flyttevalg. Disse ulike livsstilene vil sammen med de ulike livsfasene kunne uttrykkes i en matrise.

Livsfase	Livsstil		
	Moderna	Konserva	Alternativa
Unge voksne			
Etablerere			
”Empty nesters”			
Pensjonister			

Tabell 1

Kilde: Grimsrud (2006), og forfatterne.

Det er ikke urimelig å anta at personer med disse ulike livstilspreferansene vil velge ulike i de ulike flyttefasene. Foreløpig har denne matrisen ikke blitt testet ut empirisk. Florida har en tendens til å generalisere hva slags kvaliteter og tilbud steder bør ha for vinne kampen om attraktive tilflyttere. Ved å se nærmere på ulike livsstiler, og hva disse medfører av stedspreferanser, kan man nyansere dette bildet.

5 Hva gjør Østlandsforskning allerede?

ØF er allerede i gang med studier som forsøker å implementere Floridas arbeid i bolyst-sammenheng. Vi forsøker å bruke en metodisk triangulering der teori understøtter og informerer både kvalitative og kvantitative analyser. Østlandsforskning er blant annet i dialog med Oppland fylkeskommune, Hamar kommuner, Elverum kommune for analyser der dette perspektivet implementeres. I tillegg sendes det i disse dager en søknad om et større forskningsprosjekt til Interreg. Dette er et samarbeidsprosjekt med Universitet i Karlstad og Högskolen i Dalarna.

Floridas teorier er også brukt i oppbyggingen av et system av indikatorer for å måle steders attraktiviteskraft. Dette er anvendt i en analyse av datamateriale fra en undersøkelse i Nord-Gudbrandsdalen. Ved hjelp av faktoranalyse har vi kommet fram til gode indikatorer som passer godt med Floridas teorier rundt ”community satisfaction”, likevel med noen lokale tilpasninger (Skålholt 2008). Utfordringen i det videre arbeid blir å koble opp disse indikatorene, som vi for nå har kalt ”stedstilfredshet”, med konkrete flyttestrømmer. For å gjøre det, kreves større undersøkelser, spesielt på det kvalitative planet. Teoribyggingen til nå har vært for svak; teoriene rundt bolyst bygger på en noe uklar årsakssammenheng. Mange har skrevet om bolyst, men få har funnet noen sammenheng mellom bolyst og faktisk flytting (Skålholt 2008; Skålholt og Batt-Rawden 2008). Skal vi utvikle gode indikatorer som kan behandles kvantitativt er det derfor viktig at årsakssammenhenger blir klarlagt videre. Ved hjelp av den studien vi gjennomfører nå, der vi bruker faktoranalyser og regresjonsanalyser bygd på Floridas teori, har vi et godt empirisk materiale å gå videre på.

Knyttet opp mot regional utvikling, i Norge, har dette likevel noen spennende føringer. For eksempel sett opp mot fortetting eller spredning i bygdesentra. Østlandsforskning funn tyder på at stedstilfredsheten er bedre i tette rurale strøk, som for eksempel kommune sentra, enn i spredte. Videre er det også interessant med hans logiske skift i årsakssammenhenger ved næringsetablering. Nå påstår ikke vi at Florida var først med å hevde at folk kommer før næring, men Florida har en konseptuell og ikke minst enkelt forståelig teoretisk tilnærming til dette. At en teori er enkel og forståelig, er ikke nødvendigvis negativt.

Med en kombinasjon av teori og kvantitativ og kvalitativ empiri, vil vi bedre kunne svare på hvorfor noen steder blir vinnere og noen tapere i konkurransen om talenter. Vi vil også være i stand til å bedre vurdere om Floridas teorier lar seg oversette til ”grisgrendte” strøk og om de har relevans utenfor globale metropoler.

6 Konklusjon / utfordringer i Florida-perspektivet

Ved å benytte seg av et Florida inspirert rammeverk for å analysere en region og ikke minst de rådene som eventuelt følger en slik tilnærming, vil man møte utfordringer. Et spesielt problem ved å benytte et Florida-perspektiv er hvordan den kreative klassen er representert i distriktene, og se på om det er en sammenheng med overrepresentasjon og vekst. Dessuten bør kanskje den kreative klasse begrepet utvides og skreddersys for skandinaviske forhold, slik at for eksempel ildsjeler i lag og foreninger blir fanget opp?

Et interessant perspektiv Florida bringer inn er hva han kaller "The mating market" Dette er en så interessant tilnærming at den etter vår mening bør implementeres i analyser av steders attraktivitet. Det kan være litt vanskelig og ikke minst betent å få folk til å kommentere hvorvidt markedet for en potensiell partner er bestemmende for bostedsvalg. Dette er gjerne private forhold, som man kanskje ikke helt er villig til å innrømme overfor en selv en gang. Like fullt kan dette være viktig i hvilke valg folk gjør – både om de velger å bli boende på et sted eller om de velger å flytte.

Når man snakker om folks flytte og bo-preferanser er det viktig å huske at dette ikke er naturlig. Det Rye (2005) kaller sosiale konstruksjoner (oppfatninger, følelser) av bygda påvirker folks flyttepraksiser. Siden slike "sosiale konstruksjoner" er nettopp konstruksjoner som folk i felleskap har bygd opp, må det kunne gå an å endre disse "konstruksjonene", og dermed endre folks flyttepraksiser. Sosiale konstruksjoner handler altså om hvordan folk oppfatter/tenker om "bygda" eller byen. En slik "sosialkonstruktivistisk" tilnærming, at folks oppfatninger og tanker er viktige for flytting, kan sies å ligge til grunn for at en del tilflytterprosjekt satser på å endre sitt "omdømme". En slik tilnærming kan kalles en immateriell tilnærming. "Myke" faktorer som oppfatninger om et sted og egen identitet blir sentrale forklaringsmåter for å forstå flytting. Selv om en slik immateriell tilnærming er viktig, går ikke forskere som tar i bruk dette perspektivet vekk fra at sentrale materielle motiver (infrastruktur, økonomi) også er viktig for flyttemotivasjonen. Her kan et eventuelt Florida-perspektiv gi innspill i forhold til hvilke faktorer man bør vektlegge in en slik prosess.

Referanser

- Castells, M. (2000). *The rise of the network society*. Oxford, Blackwell Publishing
- Florida, R. (2002). *The rise of the creative class: and how it's transforming work, leisure, community and everyday life*. New York, Basic Books
- Florida, R. (2005). *The flight of the creative class: the new global competition for talent*. New York, HarperBusiness
- Florida, R. (2008). *Who's your city?: how the creative economy is making where to live the most important decision of your life*. New York, Basic Books
- Fredriksen, S. (2001): *Distriktskvinnescenarier 2010. Å tyde distriktsveier mot kvinneframtid*. Samarbeidsrapport. Høgskolen i Finnmark og NIBR.
- Glaeser, E (2003) Review of Richard Florida's the Rise of the Creative Class. Tilgjengelig fra: <http://creativeclass.com/rfcgdb/articles/GlaeserReview.pdf>
- Grimsrud, G, M. (2006) "Valdres-Rypa". Tilflytting og trivsel blant kvinner i Valdres, ØF-rapport 2006/03, Kan lastes ned fra: <http://www.ostforsk.no/rapport/pdf/032006.pdf>
- Hansen, H. K. (2007) Technology, Talent and Tolerance – The Geography of the Creative Class in Sweden. *Rapporter och Notiser* 169, Department of Social and Economic Geography, Lund Universitet.
- Harvey, D. (1989). *The condition of postmodernity: an enquiry into the origins of cultural change*. Oxford, Basil Blackwell
- Isaksen, A. (2005). *Den kreative klassen og regional næringsutvikling i Norge*. Arbeidsnotat, 22/2005. Oslo, NIFU STEP. Tilgjengelig fra: <http://www.nifustep.no/content/download/15178/87880/file/Arbeidsnotat%2022-2005.pdf>
- Malanga, S (2004) The Curse of the Creative Class, *A New Age theory of urban development amounts to economic snake oil*. Tilgjengelig fra: <http://www.opinionjournal.com/extra/?id=110004573>
- Markusen, A. (2006) Urban development and the politics of a creative class: evidence from a study of artists. *Environment and Planning A*. 38, pp. 1921-1940.
- Peck, J. 2005. "Struggling with the Creative Class *International Journal of Urban and Rural Research* 29,4: 740-770.
- Porter, M. E. (1990). *The competitive advantage of nations*. London, Macmillan
- Rye, J. F. (2006). Lokal kapital og arvelig bofasthet. *Tidsskrift for ungdomsforskning*, 6 (1) side 3-24

Skålholt, A. (2008). Motstrøms: Ein analyse av bulyst i Nord-Gudbrandsdalen. Lillehammer, Østlandsforskning. Tilgjengelig fra:
<http://www.ostforsk.no/rapport/pdf/202008.pdf>

Skålholt, A. og Batt-Rawden, K. B. (2008). *Regionenes kamp? – om tilflyttingsprosjekter*, ØF-rapport nr. 19/2008. Lillehammer, Østlandsforskning. Tilgjengelig fra:
<http://www.ostforsk.no/rapport/pdf/192008.pdf>

**Floridas teorier som grunnlag for attraksjon og bolyst
– Gammel vin på nye flasker eller nøkkelen til regional utvikling?**

Dette notatet er en rask innføring i Richard Floridas teorier rundt regional utvikling, og en kort diskusjon rundt hvorvidt disse teoriene er anvendbare i Norge. Notatet ser på hvordan Florida har vektlagt human kapital i sin analyse, og hvordan dette kan være anvendelig i Norge, men notatet peker også på at hans analyser er basert på til dels svært store regioner i Nord-Amerika, med en helt annen befolkningsdynamikk enn vi har i Norge. Notatet ser på en del mulige operasjonaliseringer av Floridas begreper i Norge.

Notat nr.: 02/2009
ISSN nr: 0808-4653